

CONFIGURAȚII INTERTEXTUALE ÎN POEZIA LUI ARCADIE SUCEVEANU

Lucia STEGARESCU

L'intertextualité est un problème théorique complexe et d'une grande actualité pour la science littéraire. Ce phénomène implique différentes perspectives d'interprétation, comme le concept de *configurations intertextuelles* qui représente non seulement l'assimilation de l'altérité textuelle, mais aussi l'intratextualité, une unité relationnelle ouverte, qui marque le domaine d'une déduction de signification, étant une porte ouverte vers la zone de la poésie.

Explicită sau implicită, asumată prin studiu și efort programatic de sincronizare cu vârsta de azi a literaturii universale, intertextualitatea ca fenomen se manifestă prin funcționalitate valorică, dar și cu o variabilă productivitate estetică în spațiul poeziei contemporane din Basarabia. Fiind unul dintre cei mai reprezentativi poeți ai generației anilor '70, definită metaforic de Mihai Cimpoi și generația *ochiului al treilea*, „Arcadie Suceveanu își constituie discursul identitar în raport cu estetica sublimului, specific modernă, dar care e marcată de accente nostalgice ce favorizează evocarea impresentabilului” [2, p.7]. Or, această evocare a conținutului absent, în numele căruia „vorbește” forma artistică, plină de grație și ușor de recunoscut, este decisivă pentru discursul postmodernist.

În plan evolutiv, se poate sesiza o reculegere a absolutului, o integrare în etnic, într-un panoramic temporal care sugerează continuitatea. De la reverberația poetică a *Duminicii de floare*, poetul vine să condenseze sfâșiațiile unui neam prin oglinda istoriei. Și aici tindem să precizăm geografia sacră, în care munții Țării eterne au

funcție totemică, regeneratoare: „Mi-e sete, frate, și aș bea Carpați./ Ți-au mai rămas ceva Carpați, Ioane?” (*Ioane-frate*). Prin urmare, expresivitatea acestei subtile imagini artistice este una incontestabilă, fapt care ni-l înfățișează pe Arcadie Suceveanu într-o altă emisferă. Or, așa cum deduce Constantin Ciopraga, „există, cel puțin doi Suceveni: unul auroral, tandru, păstrând prospețimi juvenile, grațios și sensibilist – și alt Suceveanu al amiezii și maturității, gânditor, sceptic și interogativ, vădit contrariat de ambianța dizarmonică. Scrutând propria-i epocă, el e, totodată, un retrospectiv și un prospectiv” [3, p. 18].

Distingem în poezia atmosferizată cu aer exotic și național a poetului diverse tipuri de intertext: *mitic, biblic, livresc* etc. Primul tip este valorificat printr-o serie de mituri, cum ar fi Oedip, Cronos, Narcis, Ares, Ciclopul, Sfinxul etc. – toate conturând un bogat sistem intertextual. Autorul reușește să-și creeze un sistem poetic personal; el nu doar colindă „câmpii de mituri”, ci trece la demitizarea propriilor mituri poetice: „miturile nu sunt decât/dulci pastile pentru cei ce suferă de plictiseală” (*Splina porcului de Crăciun*). Poetul se întreabă ce mai fac cail troieni de când „zidurile cetății s-au dărâmat?” „Destituți din mit, / uitați până și de Ulise, / Se uită cu mirare la plugul descoperit abia de curând, / la slinoasele hamuri domestice, / dar condiția de cal îi refuză” (*Calul-reptilă*).

Înnoindu-și în permanență instrumentarul poetic, Arcadie Suceveanu nu s-a dezis niciodată de tradiție, or, pe bună dreptate afirmă Adrian Dinu Rachieru: „poezia lui Arcadie Suceveanu condensează metaforic durerile unui neam” [4, p.354]. În acest sens, atestăm configurații intertextuale de sorginte mito-folclorică în poezia *Miorița*. Dincolo de relația paratextuală instituită, prin titlu, cu balada populară, opera reprezintă și un hipertext, în terminologia lui G. Genette, o transformare a textului-sursă. Este de menționat faptul că *Miorița* lui Arcadie Suceveanu vine ca o reinterpretare a mitului transumanței: „Acel cioban în culme de Carpați / Ce-a curs în stea, cu nunta fulgerată, / Acel cioban ucis de cei doi frați, / Prin jertfa lui de sânge, mi-este tată”. Cu o profundă efervescență lirico-ideatică, eul sucevenian reliefează drama românului, cel care descinde din ciobanul prin a cărui jertfă „ne știm cu toții frați/ Legați de-un dor ce-i mai presus de moarte!”.

Configurații intertextuale se pot stabili în poezia suceveniană și la nivelul biblic, prin simbolurile *Arca lui Noe*; *Turnul lui Babel*;

Golgota, care conferă textului, pe lângă substanța profund revelatorie, și nuanțate reverberații poetice. Locuind într-o geografie sacră, cutreierată de nostalgii cosmice, poetul practică spectacolul biblic, inventând o mitologie personală care însă este adesea invadată de motive apocaliptice: „Lacătul bolții nu se mai descuie, / Sus pe Golgota cresc grădini de cuie. / De plânsul nostru, ce-a tot curs în voie, / Se umflă mările și dau să spargă. / Nu plângeți, hei! nu plângeți, strigă Noe, / În timp ce tot lucrează la o barcă” (*Nu plângeți! Strigă Noe*).

De mare anvergură în opera lui Arcadie Suceveanu sunt configurațiile intertextuale de sorginte livrescă, poetul înglobând în versu-i insolit, prin citat sau aluzie, multiple figuri ale culturii universale, printre care Aristotel, Platon, Paul Valery, Shakespeare, Frații Grimm ș.a. Acest „copil al veacului” știe să comunice în spațiu și timp cu Hamlet și Don Quijote; cu Baudelaire pe care îl vede răstignit și însingurat, cu Dante și Eminescu de care îi este dor; cu Bacovia solicitându-i refrene memorabile. Nostalgicul cavalier medieval din poezia lui Arcadie Suceveanu caută repere pentru reconstituirea discursului liric ce se vrea identic cu sine însuși. Așa se explică „vizitarea” universului său artistic de către *Albatrosul lui Baudelaire*, sau faptul că se vrea „transfigurarea în ritm primordial”, cum susține Ana Bantoș: „În nopți adânci de vis el mi se-arată- /Înger căzut în lumile de jos. / Subțire, fantomatic și umbros, /Îmi stă pe braț și mi se uită-n soartă. Cert este faptul că eul sucevenian nuanțează, ca și Baudelaire, același spectacol liric de rară eleganță, distincția situându-se, totuși, la nivelul viziunii: „El tace-adânc, surâde-amar și dulce, / Eu strig și plâng și-mi pare c-am murit” [1, p.264].

Adesea invocată se face și imaginea celebrului creator Edgar Allan Poe, cu care, deopotrivă, se pot stabili variate relații intertextuale, ce se fac cu atât mai accentuate, cu cât sesizăm tangențe nu doar în planul conținutului, ci și în planul expresiei, versul sucevenian conservându-și, astfel, toată splendoarea eufonică: „În cafeaneaua zisă Nevermore / De două zile beau cu Edgar Poe / Un vin ciudat de roșu-indigo, / Și mirosim a ceață și a nor” (*Cafeneaua Nevermore*).

În acest context, evidențiem și o mostră de intertext bacovian atestată în textul liric *Marea înfățișare*, prin elementele lexicale din registrul simbolist, cum ar fi: plumbul, albul, ninsoarea, tristețea,

monotonia, dar și prin prezența acestuia în text ca entitate demiurgică: „Ninge Bacovia... Nomade / Ninsori pe chipul lumii curg / Și fulgii par a fi monade / În mâna lui de Demiurg”. Distingem, așadar, o sensibilitate poetică deosebită cu care condeierul Suceveanu își încarcă versul, care, nu doar că-l citează pe Bacovia, ci-i și oferă un statut mesianic capabil „să izbăvească, prin ninsoare / Această lume de noroi”.

Uneori, configurațiile intertextuale vin să însușească spațiul național și universal, creându-se o simbioză dintre marile valori ale lumii. În acest context, poezia *Adio! Nevermore!* reprezintă un spațiu de întâlnire a textului eminescian și a celui semnat de Edgar Allan Poe: „Trăim modern, murim în metru antic, / Murim de silă și murim oricum, / Și nici n-am reușit să fiu romantic / Prin găurile acestui veac de fum”.

Putem concluziona că, odată cu Arcadie Suceveanu, poezia românească acumulează rafinament imagistic, înscriindu-se într-un veritabil cerc expresiv. Versurile poetului, înzestrate cu o deosebită suplețe aforistică, sunt capabile să metabolizeze cuvântul, spre a-l transforma chiar în materia lirismului. Cât despre configurațiile intertextuale atestate în valoroasa-i creație, putem sublinia faptul că diversitatea acestora îl plasează pe poet sub semnul originalității și al individualității, întrucât Arcadie Suceveanu este inegalabil chiar și atunci când toată literatura popoarelor îi curge prin cuvinte, iar poetul reușește să rămână același, fiind mereu altul. Grație intertextualității, creația suceveană constituie un vast material de cercetare, fiind oportună recomandarea de a o investiga prin prisma acestui concept, întrucât opera poetului rămâne un spațiu deschis analizei literare și interpretărilor.

Referințe:

1. BANTOȘ, A. *Deschidere spre universalism. Literatura română din Basarabia postbelică*. Chișinău: CLR „Nichita Stănescu”, 2010.
2. BANTOȘ, A. Interogația ca formă de raportare la postmodernism. În: *Limba Română*, 2005, nr. 5-9 (anul XV), pp. 6-10.
3. CIOPRAGA, C. Arcadie Suceveanu – între tradiție și modernitate. În: *Limba Română*, 2007, nr. 7-9 (anul XVII), pp. 18-22.
4. SUCEVEANU, A. *Corabia de la mansardă. Referințe istorico-literare*. Chișinău: Litera, 2003.